



MINDER FRA SØNDERGAARDE¹

Naar jeg tänker tilbage paa Söndergaarde, er der et Barndomsminde, som staar saa tydeligt for mig – jeg kan vel have väret en seks-syv Aar.

Det var i Midten af Maj, Köerne var netop kommet ud paa Gräs, og man kunde höre deres Brölen ude fra Marken; selv havde jeg väret ovre at lege med Naboens Börn og kom fra "Baggaarden" ind i Haven. Solen skinnede, og Luften var varm, saa Mor havde sat sig ud paa Verandaen med sit Sytöj. Neden for Verandaen laa Gräsplänen grön og saftig med tusindtals Mälkebötter, der skinnede som smaa Sole, og Humlebieerne summede omkring i dem. Jeg har siden tänkt paa, at det var den förste Gang, jeg bevidst fornemmede eller anede den Fölelse af Tryghed, Skönhed og Harmoni, som jeg altid i Resten af mit Liv har sat som Symbol for Söndergaarde.

¹ af Johanne "Nynner" Skånberg, födt Lykke-Meyer, 1913-92. Teksten er skrevet efter 1970, og den rummer nogle unøjagtigheder. Nynner boede i Sverige fra omkring 1940, og det ses på retskrivningen, der ikke følger reformen i 1948 samt i nogle svenske udtryk, der hist og her sniger sig ind, f.eks. en Anstilling for Ansættelse / Anställning.

Mor², som altid var hjemme og havde Tid til at høre paa os og hjælpe os, naar vi behövede det. Far³, som elskede sin Familie, sit Hjem og sit Arbejde. Haven, der saa skön som en Dröm med sine gamle Trär og store Gräspläner. Og hos os alle fandtes der en underbevidst Omhu for at bevare disse Världier.

Söndergaarde var et stort hus med mange Værelser og Stuer.

Hvis vi begynder i Gavlen i öst, kom man gennem en lille Gang med Stengulv ind paa Kontoret, d.v.s. Godskontoret. Her bestod hele den ene Väg af vägfaste Skabe, midt i sad selve Pengeskabet med et reelt Haandtag og en forsvarlig Laas. Her fandtes hele Godsregnskabet; thi alle Ind- og Udbetalinger skete her paa Kontoret. Paa modsatte Väg stod Kopicpressen paa et lille Bord. Den fungerede saaledes: Man lagde den Skrivelse, der skulde kopieres, mod et dertil prepareret tyndt Papir, som man fugtede med en vaad Pensel, under lagdes et Träkpapir, og det hele blev derefter presset sammen mellem to Träplader ved Hjälp af en Träskrue. Saaledes kunne man lägge den ene Kopi efter den anden oven paa hverandre. Under Gavlvinduet stod en Chaiselong, og midt mellem Vinduerne til Gaarden stod det store Skrivebord.

Kontoret vendte mod Nord, og der var svalt og behageligt om Sommeren; men ved Vintertid gjaldt det om at fyre godt i Kakkellovnen for at kunne holde Varmen. Far havde tyve Rummeter Bøgebrände gratis om Aaret for opvarmning af Kontoret bl. a.

Fra Kontoret kom man gennem en lille Dör ind i Fars private Kontor. Det var möbleret med mørke Egeträsmöbler, hvilke bestod af et Skrivebord (her var Telefonen placeret) et Bogskab, Bord med fire Stole og hertil kom en röd Plyssofa og et lille rygebord. Henne ved Kakkellovnen stod en Kurvestol, den blev mest benyttet, naar vi holdt "Mörkning", thi eftersom vi havde Petroleumslamper, blev der sjældent tændt lys, förend det var rigtigt mörkt. Kakkellovnen var en saakaldt Brändeovn, d. v. s. at man fyrede med store Brändestykker og saa derefter til, at der var fine klare glöder om Aftenen, inden vi skulde gaa til Sängs, disse Glöder blev omhyggeligt dækket med den Aske, som havde samlet sig under Dagens Löb. Morgenens derpaa kunde man rage Asken bort, og Glöderne laa der da klare og varme nok til at kunne faa Ild i Smaapinde og mindre Brändestykker, saa det var jo en enkel og effektiv Maade at bevare Varmen over Natten paa, Ovnen varmede ogsaa Dagligstuen op, thi den stod midt i en Aabning i Väggen, og Dören mellem Stuerne var fjernet og erstattet med en Portiere.

Dagligstuen var möbleret med lyse Mahognymöbler betrukket med grönt Plys. Sofaen stod i det ene Hjørne med et rundt Bord foran, dertil to Länestole. Mors Sybord og Stol stod ved Vinduet, og ved Väggen ind til Spisestuen stod Klaveret, Fars Morgengave til Mor, Bogskabet stod paa den anden Side af Spisestuedören og Mors Skrivebord paa samme side som Kakkellovnen.

Fra Dagligstuen förte en Dör ind til den saakaldte "Nordstuen", hvor vi som Börn havde vor Legestue. Men efter Farmors⁴ död i 1921 blev den gjort i Orden og indrettet som en lille Salon. Der blev muret en Kamin i det ene Hjørne, og Gulvet blev gjort i Stand og Væggene malet. Snedker Melchiorson i Aarup lavede et fint Möblement af mörk ornamenteret Mahogny med rödt Beträk. Et stort ovalt Bord, 2 Länestole, fire Stole plus en Forhöjning, hvor Mor havde sit Sybord. Dette blev kompletteret med Möbler, som Far arvede efter Farmor, et stort Spejl med Konsol, en Sekretär og et mindre Mahognybord. Der var nu saa fint, at Poul⁵ og jeg kun maatte sidde paa Forhöjningen, naar vi var derinde – vi var dengang syv-otte Aar og maatte ikke

² Ingeborg f. Kann, 1877-1961

³ Jens Christian Lykke-Meyer, 1873-1941

⁴ Clara Gottlieb, 1836- 1921

⁵ Poul Lykke-Meyer, 1915-71

”robbe” i de nye Möbler. Efter Istandsättelsen blev Stuen kaldt ”Den röde Stue” og Dören til Dagligstuen erstattet af en rød Portiere paa den ene Side og en Grön paa den anden.

Fra Dagligstuen kom man ind i Spisestuen, som var en stor, rummelig Stue. Den var möbleret med Egemöbler – et stort, rundt Bord paa hvilket, naar det var trukket ud, der kunde dækkes til en 12-14 Personer; jeg tror der hørte 10 stole til Bordet. Langs med Væggene stod der henholdsvis en Buffet, et Chatol samt et Anretterbord af Mahogany; senere blev ogsaa Radioen placeret i Spisestuen paa et Bord af Bambus. Der førte en Dør fra Stuen ud til Verandaen og Haven, Dörens överste halvdel var gjort som et Vindue; thi om Efteraaret blev der sat en Vindueskarm foran Dören, og Mellemrummet blev godt isoleret med Träuld, saaledes at Kulde og Fugt ikke kunde trænge ind. Just dette med Havedören markerede saa tydeligt, hvornaar Foraaret og Efteraaret satte ind. Det blev altid gjort i forbindelse med de halvaarlige Hovedrengöringer; og jeg husker endnu saa tydeligt den Fornemmelse af Hygge og Varme, man fölte, naar det var gjort i Oktober Maaned, ligesom den Gläde og Frihed, man fölte, naar man kom hjem fra Skole en Dag i Maj og saa, at Havedören atter var til at gaa ud og ind af.

Soveværelset laa op til Spisestuen, de 2 rum havde forövrigt fälles opvarmning formedelst en Kokskakkelovn, som stod i Soveværelset og fra hvilken der gik et Kakkelovnsrör ind i Spisestuen.

Far og Mor havde ogsaa her Mahognymöbler. Til hver Seng hørte en Servante, og desuden stod Mors Toiletbord og en Chiffonniere placeret ved Væggene, foran Vinduet stod et Bord. Paa Servanten stod et smukt Servantestel af blomstret Fajance, det bestod af Vandfad, Vandkande, en Säbeskaal og en aflang Skaal til Tandbörste og lign. Dertil kom ogsaa Potten. Pladen paa Servanten var af Marmor og forsynet med en Hylde til diverse Toiletsager. Under Pladen var der et lille Skab til Potten og andet. Jeg beskriver saa udförligt for at senere Generationer skal kunne forstaa, hvad der menes med en Servante.

Bag ved Soveværelset laa det saakaldte Barneværelse, hvor vi Börn havde vores Sänge, saalänge vi var smaa. Dette Værelse tjente samtidigt som Badeværelse og Strygerum. Det med Badeværelset maa forklares. En Tredjedel af Gulvet var belagt med Fliser, og i det ene Hjørne fandtes et aflöbshul. Hver Lördag blev der fyret op under Grukedlen ude i Vaskehuset, og med Hjälp af store Bundter Ris blev der varmet en stor Gryde Vand. Det blev baaret ind i Badeværelset i Spande og häldt i et rundt badekar, som stod paa Flisegulvet. Saa var det let at tage et Bad oghälde Vandet ud gennem Aflöbet bagefter. Det var en staaende Regel, at alle tog et Bad om Lördagen, og var der saa fyret rigtigt op i Strygeovnen, var der dejligt varmt at være. Langt senere satte Morbror Holger⁶ en rigtig Vaskekumme op, men vi maatte jo stadig bäre Vandet ind.

Fra Badeværelset kom man ud i Kökkengangen, en lang smal gang med Stengulv. Her havde vi vore Träsko og det Overtöj, vi havde paa, naar vi var ude at lege. Dören gik ud til ”Baggaarden”, Pladsen mellem Beboelseshuset og Bindingsværkslängen, hvor vi havde for Legeplads som smaa.

Paa samme side som Barneværelset laa yderligere et Værelse, i mange Aar kaldet Moster Lauras Værelse, fordi Fars gamle Moster⁷ boede der i sine sidste Aar.

Paa modsatte side laa Pigernes Værelser, de havde hver sit rummelige Værelse ud mod Gaarden. Nu er der bare Kökkenet og Hovedgangen at beskrive, inden jeg gaar over til at fortälle om Værelserne paa Loftet.

⁶ Niels Holger Kann, 1875-1941, maskinmester

⁷ Laura Gottlieb, 1833-1915?, tvillingsøster til Clara Gottlieb

Kökkenet var temmeligt stort og havde kalkede Vægge og Flisegulv. Hvert Foraar blev det kalket af en Murer fra Godset - han hed aldrig andet end Anders Kallehave, fordi han boede paa et Sted med det Navn, hvad han egentlig hed til Efternavn, ved jeg ikke.

Ved den ene Væg stod et stort, sort Komfur med Messingstang omkring - paa den tørre-de vi Viskestykker om Vintren; bagtil var Væggen beklædt med sorte Jernplader, her sad Fluerne tykt om Sommeren, saa tykt at man knapt kunde se, hvor det sorte holdt op og Væggen begyndte. Det var en sand Plage med alle de Fluere, og dengang havde man jo kun Papirremser med Klister til at bekæmpe dem med. Vi fyrede med Brænde i Komfuret; hver Morgen fyldte Karlen Brændekassen, som rummede ca. en Hektoliter, med tørt fint Bøgebrænde.

Foran Vinduet var der et langt vægfast Bord med Hylder under til Gryder og Pander.

Vasken var for Enden af Bordet. Vi havde Vand inde, men vi maatte pumpe det op med en Vrikkepumpe, lidt besværligt, men det blev en Vanesag. Der fandtes endnu et Par Skabe til Køkkengeraadet, Hverdagsporselæn og lign.

Ved Siden af Kökkenet laa et stort Spisekammer. Der forvaredes Brød, Kolonialvarer o.s.v. Da der var langt til Købmanden, tog Mor altid store Partier hjern af Varer, som kunde holde Sig, saa det store Spisekammer blev vel udnyttet.

Med Undtagelse af Rugbrødet blev alt Brød, Kager og Boller bagt hjemme i Komfur-ovnen. Der blev fyret ordentlig op i Komfuret for at varme Ovnen, og saa gjaldt det om at kunne føle sig til, hvornaar Ovnen var tilpas varm, og med Vane fik man ogsaa Færdighed i det – et nybagt Brød fra den Slags Ovne var en Lækkerhed.

Hovedindgangen laa paa Husets Nordside lige midt for det store Graapæretræ, som dengang stod midt i Græsplænen paa Gaarden.

Man kom ind i en stor Entré, vi kaldte den altid for "Gangen", herfra førte en Trappe op til Loftet. Under Trappen stod en Fyrretræskommode, hvor vi havde vore Handsker, Huer, Halstørklæder og saadant. Paa Væggen ind til Spisestuen var der en lang Knagerække til vort Overtøj, og henne ved Trappen stod en Stumtjener. Og paa Væggen ved Døren hængte et konsolspejl, saa vi kunde nettede os inden vi gik ind i Stuen.

Da der ikke fandtes Kakkelovn, var det tit meget koldt derude ved Vintertid – jeg mindes, hvorledes vi tog Overtøjet ind i Varmen i Stuen en halv Times Tid, inden vi skulde have det paa, for at det kunde blive lidt lunet op.

Fra Trappen kom vi som sagt op til loftet. Det var et meget stort loft, hvor vi kunde tørre Vasketøj om Vintren, og det var jo en stor Fordel at have. Her var fire Værelsen, et i hver Gavl og to paa Midten. Værelset paa den østlige Gavl var Gästeværelse med Plads til 2 senge. Gete⁸ og H. C.⁹ havde hver sit Værelse paa Midten, hvorfra der var en yndig Udsigt over Haven. Vestværelset var i mange Aar "Be"s Værelse og hed derfor aldrig andet. Be var Kontordame paa Godskontoret og var hos os i ni Aar og hed egentlig Ellen Nebeling¹⁰, men vi Börn fik det til Be.

⁸ Karen Margrete Lykke-Meyer gift Hansen, 1906-94

⁹ Hans Christian Lykke-Meyer, 1908-87

¹⁰ Ellen Nebeling, 1895-1965, gift 1925

Ude paa Loftet stod der 2 store Kasser – i den ene forvarede Mor Sommer- respektive Vinterklæderne, og i den anden blev det rögede Fläsk fra Slagten forvaret – det laa i rent Halm og holdt sig udmærket paa den maade.

Disse store Kasser fungerede mange Gange som Scene, naar vi Börn opførte smaa hjemmelavede Teaterstykker. H.C. var en ypperlig Regissör og Dekorator, saa vi morede os tit med det.

Desuden var der et W.C. [nok snarere et tørkloset] i en Krog, men det maatte kun benyttes af evt. Gäster eller hvis vi var syge og ikke kunde gaa ud.

Der var mange andre Ting paa Loftet, saasom Sengeklæder, gamle Möbler og lign., saa en Regnvejrsdag om Sommeren var der nok at finde paa at lege med. Tänk hvilken Frihed og saa megen Plads vi Börn havde at röre os paa - og Far og Mor lod os göre det uden for megen Irettesättelse og for meget Pegefinger.

Dette var en kort Gennemgang af selve Beboelseshuset, som dannede Rammen om det Liv, vi oplevede der.

Bindingsværkslängen, som inden 1855 var det oprindelige Beboelseshus [Dette er forkert. Bindingsværkslängen var ikke opført som beboelse.], blev brugt til Udhus; kun paa Gavlen ud mod Baggaarden laa der to Værelser. Her boede Karlen¹¹ og i mange Aar Forstkandidat Balslev¹², som var Fars trofaste Medarbejder og Stötte gennem Adskillige Aar.

Udenfor deres Döre laa Vaskehuset, hvorfra der förte en Trappe ned til Kälderen. Her opbevarede vi Madvarer om Sommeren - det var ganska vist lidt langt fra Kökkenet, men det kunde jo ikke være anderledes dengang. I Vaskehuset stod der flere store Träbaljer, som var i Brug ved Storkvasken, desuden havde vi en Bom til at lægge Vasketöjet paa, naar vi skyllede, saa behövede vi ikke at vride for hver Gang. Den sidste Gang blev alt vredet paa Vridemaskinen. Det bestod i, at man pressede Vasketöjet mellem to Gummivalser, mens man körte disse rundt med et Haandtag.

Saa var der jo Gru- eller Vaskekedlen, det var en stor Kobbergryde indemuret i Cement, for at varmen ikke skulde gaa for hurtigt af. Vandet blev som nävnt varmet op med Risbrände, det brändte hurtigt op, saa man maatte stadig se til at fyre under; men naar Vandet vel var varmt, kunde det holde Varmen ganske länge. Der var baade Pumpe og Aflöb derinde (Det var ikke alle, der havde den Fordel paa den Tid.) og det var jo adskillige Spande Vand, der blev pumpet op en saadan Vaskedag. Men her som overalt maatte vi klare os med Petroleumslampens Lys ved Vintertid, naar det var mörkt. Da der jo altid blev megen Damp, var det saa dunkelt, at man knap kunde se sig selv. Trods den daarlige Belysning blev Töjet dog altid rent; thi "det hvide" blev först kogt een Gang, dernäst blev det gnedet paa Vaskebrättet og til sidst endnu en gang, saakaldt Renkogning. I det sidste hold Skyllevand tilsattes "Blaaelse", for at faa det endnu hvidere. Mange Gange blev de ikke färdige med Storkvasken paa een Dag og maatte saa fortsätte den näste Dag.

Ved siden af Vaskehuset laa Urtekammeret. Som Navnet siger, opbevaredes Rodfrugterne fra Haven her om Vintren. For at de ikke skulde tage skade af Frosten, var de gravet ned i en stor Grusbunke, som samtidigt beskyttede dem mod at törre ud.

Herinde hängte ogsaa alle Haveredskaberne og andet, som hörte til Havens pasning. Dernäst kom Brändehuset, som blev proppet fuldt af tört klövet Brände i Slutningen af Sommeren, det var godt at have,

¹¹ Niels Christian Ulrik Andersen, 1900 - , havemand

¹² Carl Johan Jäger Balslev, 1888-1938, forstkandidat 1911, fra 1913 forstassistent på Erholm, gift 1925 med kontordamen Ellen Nebeling

thi der var meget, som skulde varmes op under Vinterens Löb. Oven over Brändet var der to Loftter: et hvør Rullen stod, og et hvor alle Risknipperne laa.

Längst nede laa Hönsehuset ned Plads til en tyve, tredive Höns med Reder og Hönsepinde til alle. Oppe under Loftet var der et Dueslag, som H.C. og Poul plejede at have til sine Duer. Husets Bagside vendte ud mod Hönsegaarden, der var et Stykke af den udtörrede Voldgrav¹³, saa Hönsene havde god Plads til at gaa at sprätte i. Denne Voldgrav omgav hele det Omraade, hvor det oprindelige gamle Söndergaarde laa. Paa Husets nordre Gavl laa W.C.erne til Dels skjult af en Rosenbusk med yndigt duftende Roser.

I den sydlige Ende af Staldlängen, som hörte til Söndergaarde Avlsgaard, disponerede Far over saa megen Plads, at han kunde have flere Husdyr, og desuden var der en Vognport. I Stalden havde vi baade Grise, Faar og en Hest, vor käre Bruno, som havde sin egen Boks. Längst bagtil laa Selekkammeret, som fra Begyndelsen var afset til Karlekkammer; men Far havde det som sagt til Selekkammer og andre Ting, som brugtes i Stalden. Derefter laa Grisestien og et Aflukke til Faarene paa hver sin Side af Midtgangen. Over Stalden var der et Loft, hvor Höet til Dyrene forvaredes og desuden havde Havemöblerne sin Plads her om Vintren. Ved Siden af Stalden laa Vognporten. Her var der Plads til tre Vogne nemlig: en Gig, en Ponnyvogn og en Fjedervogn. Far körte med Giggen, naar han skulde inspektere i Skoven eller havde Ärinde til de andre Avlsgaarde, som hörte under Godset. Ponnyvognen brugte vi, naar vi skulde hente Gäster ved Stationen eller selv var indbudt til at besøge nogen. Fjedervognen blev bl. a. brugt til at hente større Varepartier i Brugsen eller anden tung Körsel.

Foruden de nävnte Dyr havde vi ogsaa Gäs og Änder, ligesom Far altid holdt sig med en Hund.

Ja! Saaledes boede Far og Mor i Aarene fra 1908 og til Foraaret 1940, og her havde vi Börn vort käre Barndomshjem.

-- 0 --

Far og Mor levede et enkelt og roligt Liv – men det betöd ikke, at det var et kedeligt Liv, det var det langt fra.

Da der var meget, som skulde passes og ses efter, havde vi altid 2 Piger, en Kokkepige og en Stuepige til at gøre det indvendige arbejde, og en Karl til at passe Haven og Dyrene. Fra omkring 1915 og til Slutningen af Tyverne bestod Husstanden for det meste af en tretten Personer, idet baade Balslev og Be boede hos os, ligesom Far ofte havde en ung Forststuderende indeboende som Praktikant, saa derfor var der altid Rörelse i Huset og mange til at underholde hinanden.

Som almindeligt naar man bor paa Landet, var det mange Gange Aarstidernes Skiften, som skabte Afveksling i det Daglige Liv.

Efter en lang, mörk Vinter var det en oplevelse for os Börn den dag i Slutningen af Marts, da Brändet skulle saves. Lokomobil¹⁴ fra Avlsgaarden blev körte hen til Staldlängen med Heste. Her laa Brändet fra Skoven i en stor Stak i meterlange Stykker. Saa blev der fyret under Kedlen, saa Dampen kom rigtigt op og fik sat fart i Maskineriet. Derefter blev der lagt Drivremme fra Lokomobilens Drivhjul til Savens Drivhjul, og saa var det klart til at save det store, tunge Brände i passende Längder. Saven hvinede, naar Brändet gik igennem, og Savsmulden rög omkring, mens den ene Rummeter efter den anden blev delt op. Karlen havde altid Hjälp af et Par Mand fra Skoven og ved ti-Tiden kom alle op i Kökkenet og fik Kaffe med Smörrebröd og Julekage til.

¹³ Voldgraven blev tørlagt ved Lykke-Meyers indflytning, for ikke at risikere en drukneulykke med børnene.

¹⁴ D.v.s en transportabel dampmaskine.

I de efterfølgende Dage havde Karlen nok at gøre med at kløve Brän-det og stable det op til en Brändestabel.

Nu var der ikke længe til Paaske, og det betød en Uges Ferie; mange Gange med dej-lige Solskinsdage, som fik Violerne til at myldre frem paa Grässkraaningen foran Huset. Sommetider fik vi tilrejsende Gæster i Paaskedagene enten Familie eller gode Bekendte, og det blev jo altid et Pust ude fra Verden.

De to første Paaskedage blev altid holdt i Stilhed, ofte med Kirkegang. Langfredag blev Flaget hejst paa halv Stang, ingen maatte støje, endsige spille paa Klaveret, vi fik lære os at respektere disse Dages, for kristne Mennesker, saa alvorlige Hændelser.

Som Tradition fik vi altid "skidne Äg" Paaske-lørdag, det var haardkogte Äggehalver i Sennepsovs. Jeg tror, det var en ganske udbredt Skik paa den Tid.

Paaskemorgen var altid festlig og højtidelig. Vi havde vort fineste Söndagstøj paa, og var alle samlede til Morgenmaden, hvor vi fik farvede Äg og nybagt Rvedebröd med rigtigt Smör og dertil Kaffe. Ude i Haven smældede Flaget i Flagstangens top. Iøvrigt gik Paaskedagene med at gaa smukke Ture i Skoven, og var det fint Vejr legede vi Börn forskellige udendørs lege, t. eks. at spille Pind eller kaste Ring.

Ved Paasketid plejede Faarene ogsaa at faa Lam – det var altid spændende, hvordan det skulde forløbe. I de fleste tilfælde gik det dog lykkeligt, en sjælden Gang hændte det, at der blev Trillinger, det krævede da lidt mere Arbejde, inden selve Opfödningen kom igang, - for det meste blev det imidlertid Tvillinger; men i de første Dage maatte de dog have stadigt Tilsyn og Hjælp.

Far glædede sig altid over at se dem vokse til.

Hen paa Foraaret blev Faarene klippet; det var i mange Aar Skovfogdens Kone, som kom og gjorde det. Jeg kan endnu se hende komme gaaende ned ad Bakken fra Skoven, alt mens hun strikkede paa en Strømpe og havde Garnnøglet under Armen – det gjaldt om at tage vare paa Tiden dengang. Ulden blev klippet af efter et vist System med en Uldsaks; det blev gjort paa en maade, saaledes at man næsten kunne kränge den af som et Klädningstykke, naar Faaret var færdigklippet. Derefter blev Ulden stoppet i Sække, og siden solgte Far den og fik pris efter Vægt.

I April var det ogsaa Tid til at begynde Havearbejdet. Der hørte en stor Kökkenhave til, og her blev der saaet og plantet alle slags Grönsager. Foruden Gulerödder, Ärtter, Rödbeder og Selleri var der Pastinakker, Persillerödder og Majroer og meget andet. I mange Aar havde vi tilmed Asparges i Bede – det var altid morsomt at følge med Far, naar han skulde stikke Asparges, han havde en særlig Slags Kniv til det; blev der ikke nok til et Maaltid, blev de forvaret i et Hul med Grus under et Trälaag, det laa henne i Skyggen af de store Kastanjer ved Havelaagen; der kunde de holde sig nogle Dage til der var samlet tilstrækkeligt mange.

Der hørte ogsaa en Masse Bärbuske og Frugttræer til Haven. Der var Äble- og Pæretræer, Kirsebær og Blommer, saa der var nok at gøre for en Mand hele Sommeren. De store Gräspläner skulde holdes i Orden, Havegangene skulde skuffes og rives, og Rabatterne ligesaa. Naar alt var i Orden var det et smukt Syn, som var Værd alt det Arbejde, der laa Bagved.

I Begyndelsen af Maj blev Havemöblerne sat ud. Det ene Hold af Bord og Stole blev sat paa Gaarden og det andet i Kontorkrogen - en lun Plads ved Husets Östre Gavl. Var det bläsende paa Gaarden, var der Lå i Kontorkrogen og vice versa, det samme gjaldt for Sol eller ikke Sol. Desuden blev der sat Bänke ud paa forskellige Steder i Haven med Hensynstagen til Udsigt eller Lå.

I Huset fik Mor og pigerne travlt med Hovedrengörningen ved denne Tid. Alle Möbler og alt Sengetøj skulde ud og bankes og luftes, alle Stuer og Værelser blev grundigt rengjorde, Vinduerne pudsede og rene Gardiner blev hængt op; til sidst blev alle Trægulvene ferniserede, saa naar Pinsen kom var alting skinnende rent og friskt. Men fra nu af var det kun med meget faa Undtagelser, at der blev fyret, for nu var det Sommer, og der skulde ikke stöves med Aske og Brände i de rene Stuer.

I disse skönne Foraarsdage, hvor Bögeskoven stod lysegrön, og hvor Fuglene sang fra Morgen til Aften, kunde Far lade spände for Ponnyvognen og köre os en Tur i de smukke Omgivelser. Mor havde da pakket en Kurv med Kaffe og Julekage, som vi nöd paa en lun Plads i Skoven. Da vi blev större og fik Cykler, tog Far os sommetider med ud paa en Cycletur i Skov og Mark og viste og forklarede os alt, hvad vi saa og hörde.

I Slutningen af Maj begyndte de förste Kyllinger at hakke sig ud gennem Äggeskallen. Hönen havde da trofast ruget paa dem i tre Uger inde i en Rede i Hönsehuset. Saa snart alle Kylligerne var kommet frem, blev baade de og Hönen flyttet ud i et Kyllingebur paa Gaarden, dertil hörde et lille Hus paa Störrelse med et Hundehus, hvor de kunde gaa ind om Natten og i daarligt Vejr. I de förste Uger maatte de holde sig inde i Buret sammen med Hönen, men naar de var blevet lidt större lagde vi stene under Burets Kant, saa de kunne krybe under og löbe frit omkring paa Gaarden, men saa snart Hönen klukkede, samlede de sig omkring hende. Vi havde gerne en fem, seks Kuld om Sommeren. I mange Aar havde vi en gammel And, som trofast kom med sine Ällinger, en seks, syv stykker, hvert Foraar. Hun havde forskellig Rugeplads hvert Aar, saa det var ikke altid vi opdagede hende, saa det blev en glädelig overraskelse, naar hun en skönne Dag promenerede over den store Gaard ned til Dammen.

Far plejede ogsaa altid at have et Kuld Gäslinger, som han köbte hos nogen. De gik paa Gräsplänen under det store Graapäreträ i de förste Uger, inden de ogsaa kom over i Dammen.

Efterhaanden gik Foraaret over i Sommer; og allerede i Juni Maaned begyndte de förste Sommergäster at komme. Far og Mor var utroligt gästfrie, saa der var bogstaveligt Gäster hele Sommeren fra Juni til September.

Saa länge Mormor¹⁵ levede kom hun og Moster Nete¹⁶ hver Sommer og var hos os en fire Ugers Tid. Det var saa hyggeligt, naar de var der. Moster Nete var spillelärerinde og övede sig flittigt paa Klaveret hver Dag. Selv vi Börn syntes, det var smukt at höre paa, trods hun mest spillede etuder og anden seriös Musik, som vi ikke rigtigt forstod os paa, gav det os alligevel noget, thi hun havde et blödt og melodiskt Anslag uden for meget hamrende, saa vi nöd det. Og der var vel ingen som Moster Nete, der kunde fortälle historier fra sin Barndom paa Lindholm.

Mormor var livlig og glad, hvad jeg kan huske, og underholdt sig ofte med os Börn, ligesom hun gav Mor en hjælpende Haand i Husholdningen.

Sct. Hans Aften plejede vi altid at gaa op til Rörup Kirke; thi fra Kirkebakken kunde vi se ud over et stort Stykke af Vestfyn med Lillebält allerlängst ude i Horisonten. Derfra kunde vi tälle en Masse Sct. Hans Baal, som blussede op, efterhaanden som den korte Sommernat skumrede til. Paa Vejen hjem saa vi ind til Frk. Kyhl, Sygeplejersken i Sognet; der blev vi budt paa "söde Snapse", som Far spögefuldt kaldte den fine Portvin eller Madeira, hun trakterede os med. Saa fik vi os en Passiar med hende, inden vi gik hjern. Hun boede i det lille Bindingsværkshus, der ligger ved Vejkrydset.

¹⁵ Johanne Frederikke Kann, 1843-1923

¹⁶ Agnete Kann, 1873-1943

En anden kær gæst var Fars gamle Onkel, Povl Nyholm¹⁷ fra Horsens. Han havde været Lektor ved Horsens Latinskole [dette er ikke korrekt] og var et intelligent og underholdende Menneske; dertil var han meget dygtig til at tegne og male, han malede bl.a. to malerier med Motiv fra Haven paa Søndergaarde. Han havde en elegant Haandskrift og skrev spirituelle og indholdsrige Breve. En del af dem findes endnu som Familierariereter. Mod os Börn var han altid venlig og forstaaende trods sin høje Alder. Poul blev opkaldt efter ham.

Juli Maaned var nok Mors travleste Maaned; thi foruden sine Værtindepligter mod Gæsterne, havde Mor jo fuldt op at gøre med Bärplukning og Syltning.

Mange gange stod hun op ved fem-Tiden paa Morgen for at plukke Ribs og Solbär, inden Gæsterne kom op, for siden at lade Pigerne koge Saft og Syltetøj af Bärrene under Dagens løb – Der var mange flasker, som skulde fyldes til brug i husholdningen under Vintren.

I Sommerferien kom vore Kusiner fra Dalby Prästegaard¹⁸ og fra Gl. Kögegaard¹⁹ paa besøg nogle Uger. Saa morede vi os med at spille Krokett paa Krokettplänen, der blev udkæmpet mange haarde Dyster under spøg og Latter. I de varme lyse Sommeraftner sad vi ude paa Verandaen, og Mor bød paa nylavet rødgrød med Fløde, mens vi nød den skønne Udsigt over Haven og saa Mosekonen brygge paa Marken foran Skoven.

Den 16. Juli var det H.C.s Födselsdag, og til den hørte visse traditioner. De første Hanekyllinger var da færdige til Slagt, og Jordbärrene havde sin Höjsäson, saa derfor fik vi altid Kyllingesteg og Jordbär til rriddag den Dag. I Haven var der to store Kirsebärträer, Moreller, og de var modne netop ved den Tid, saa Födse1sdagsgæsterne forlystede sig med at spise sig en Mavepine til nede i Morellträet.

De fleste Grönsager var nu ogsaa store nok til at tage i Brug; og ofte hjalp vore Sommergæster til med at bälge Ärtter, som vi skulde have til middag. Det drejede sig jo om store Kurvefulde, saa det var et sent Arbejde; men naar vi var samlet nogle Stykker omkring Havebordet, fik vi snart bälget hver sin Bunke under Spøg og Snak. De tomme Bälge bar vi ned til Grisene, som nu var ude i "Sommerpavillionen", d.v.s. i en Indhegning bag ved Laden, hvor der var et Skur, de kunde gaa ind i, naar de skulde söge Ly.

I August Maaned var der altid en rolig Periode, saa Pigerne kunde faa en Uges Ferie, noget som absolut ikke var brugeligt paa den Tid; men Far og Mor var i dette, som i saa meget andet, et stykke för sin Tid og forstod, at arbejdende Mennesker ogsaa behövede en Tids Hvile og Afveksling.

Paa Sensommeren kom Fars gode Vän fra Studieaarene, Skovrider Schröder²⁰, og hans Kone paa Besög en Uges Tid. Det var et Besög, som Far og Mor altid glädede sig til - saa opfriskede de glade Minder og gode Oplevelser fra Ungdomstiden og diskuterede Nutidens Problem. Skovrider Schröder kunde bläse paa Waldhorn, saa han og Mor musicerede for os om Aftnerne, idet Mor da accompanerede ham paa Klaveret. Far holdt saa meget af disse Stunder.

Saa gik Sommeren over i Efteraar, og det var Tid til at plukke Frugten ned. I de første Aar solgte Far en stor Del til en Gartner i Harndrup. Kasserne blev lastet paa Fjedervognen og Bruno spändt for, og saa körte de den fem, seks Kilometer lange Vej til Harndrup, vi börn syntes det var völdigt spändende at faa lov til at

¹⁷ Poul Christian Hansen Nyholm, 1840-1926, Overlærer ved Horsens Vestre Skole, 1898-1912, gift 2. med Sophie Elisabeth Meyer, 1841-?, ægteskabet var barnløst

¹⁸ Signe Mynster, 1900-?

¹⁹ Agnes Else Kann, 1913-?

²⁰ Formentlig Eiler Johannes Schröder, 1873-1952, skovrider på først Gl. Estrup, dernæst baroniet Vilhelmsborg og siden bogholder ved Sorø Akademi, gift med Marie Elisabeth f. Skou 1870-?

fölge med. En Del Spiseäbler beholdt vi selv; dertil hørte sorterne "Signe Tillich", Cox Orange og Nonnetitter eller Flaskeäbler. Der var ogsaa mange pæresorter som Greve Moltke, Herrepæree og Williams. Ligeledes havde vi madäbler: Koldemosegaardsreinetter, Cox Pomona og Belle de Boskoop. Jeg maa ikke glemme at omtale Skovfogedäblerne, det var de første, som modnede, omtrent ved den Tid Skolen begyndte efter Sommerferien; saa inden vi tog afsted, var vi altid ovre ved Træet for at se, om der var faldet nogle stykker ned under Natten. Det var godt at have et Äble med i Tasken, og de havde jo en Smag, som ikke kan beskrives, den maa smages. De fine äbler blev opbevaret ovre i Avlsgaardens kälder, saa vi havde Frugt til langt ud paa Vintren og kunde hver Aften sætte en stor Skaal Äbler paa Bordet, og den blev ogsaa ufravigeligt tömt.

Foruden Frugten havde Far Indkomst af Mahognybuske, som stod som Kantplanter langs med flere Havegange; det var Gartner Petersen i Aarup, som fik Kviste deraf til Brug ved Kransebinding; de blev solgt efter Vægt, han plejede at tage en, to, tre Sække ad Gangen, desværre ved jeg ikke, hvor meget Far kunde faa for dem; men jeg ved, at Far har sagt, at han kunde betale Karlens Lön med Indkomsten fra Haven. Inden Efteraaret rigtigt satte ind med Regn og Rusk, havde Mor altid Efteraars-rengörning - jeg husker navnlig, hvord~n det gjaldt om at faa Fluesnavset väk fra Döre og Vinduer, Lamper og Vægge - Fluene var virkelig en Plage om Sommeren.

Og en skönne Dag var Vindueskarmen atter sat for Havedören, og de tykke Vintergardiner hängt op. Det var trist, at Sommeren var forbi, men nu hyggede man sig i Varmen inden Döre ved den buldrende Kakkellovn.

Der kunde dog være mange smukke Dage i Begyndelsen af Oktober- med høj Luft og straalende Sol, som fik Vildvinen paa Husmuren ti1 at lyse blodröd, og Havens Träer til at skinne som Guld. Den sidste Frist var Getes Födselsdag den 15. Oktober, hvor vi mange Gange har glädet os over netop et saadant Vejr. Fjorten Dage efter den 30. Oktober, Fars Födselsdag, var alt ribbet og bart, Far citerede da of te en Versrad som lyder: "Stärkt det gaar mod Allehelgen, Skoven staar for Bläsebälgen ..."

Vi Börn tänker nok altid paa disse Ord, naar det rigtigt bläser i Träerne om Efteraaret.

Nogle Uger för Jul plejede vi at slagte Grisen. Det var en stor Dag lige fra Morgenstunden. Slagteren, som udförte Arbejdet, var en Gammel Bekendt til Far fra Föns, Fars Barndomsegn. Han kom paa Cykel tidligt om Morgenen for at have Dagen paa sig. Grisen blev hentet fra Stalden, og den skreg ynkeligt paa Vejen op til gaarden. Her var det store Slagtetrug placeret ved siden af Brönden og fyldt med kogende Vand fra Grukedlen i Vaskehuset. Saa blev Grisen lagt paa en Flage, der var lagt over to Bukke, og For- og Bagben blev bundet. Derefter blev den bedövet, hvorefter Slagteren med et raskt Snit skar Halspulsaaen over; Blodet strömmede ud og tappedes ned i en spand, som Kokkepigen havde til reds, alt mens hun piskede rundt i Blodet for at det ikke skulde levre sig. Saa snart det var färdigt, blev Grisen lagt ned i det varme Vand, for at de kunde rage Börsterne af Skindet; det skulde gaa hurtigt, inden selve Ködet blev varmt. Derefter blev den lagt paa en stige, Bugen blev sprättet op og Indvolde og Tarme taget ud og lagt i en Balje for sig. Saa bandt de Forbenene og Bagbenene til hver sin side af Stigen og rejste denne op ad Muren, og saaledes fik Grisen hänge hele Dagen for at svalne.

Med tanke paa de Protester, der rejses, naar Fjernsynet i vore Dage viser lidt drastiske Billeder fra lignende Tilfælde, husker jeg, hvorledes Poul og jeg laa med Näsen klemmt mod Kökkenvinduet for ikke at gaa glip af noget uden at i mindste beröres af det - det var jo et Led i Livet paa Landet.

Det tog flere dage at göre ved Grisen; thi alt skulde jo tages til Vare.

Blodet skulde röres op med Med og Gryn og siden staa over Natten. Näste dag blev det fyldt i Tarme, som Slagteren havde rensat i Vaskehuset Dagen inden. Derefter kogte Mor dem i Gruekedlen, det var meget svært, idet de gerne vilde sprække, hvis vandet blev for varmt.

Leveren skulde males til Leverpostej, og alt Smaakød blev malet og stoppet i Tarme, dels til Medisterpölse og dels til Spegepölse, den senere blev siden saltet og röget. Isterfedtet skulde skäres i Terninger og smeltes – Fläsket og Skinkerne saltet og lægges i Saltebaljen. Stege og Ribben skulde steges, og da der dengang hverken fandtes Fryseboks eller Konserveringsglas kunde man holde det en Tid ved at lægge det i en Krukke eller et fad og hælde flydende fedt over, som da, naar det havde stivnet, lukkede Luften ude, saa den ikke kunde indvirke paa Ködet; men det maatte jo staa koldt. Det var ogsaa et stort Arbejde at koge Grisehovedet og lave Sylte af det; men det var for mange en Delikatesse at spise. Det var ogsaa Skik at holde Slagtegilde, for at faa det ferske Kød spist. Saa om Efteraaret gik man nærmest paa Omgang fra den ene Gaard til den anden.

I de første Aar deltog Farmor altid med stor Interesse i Arbejdet - hun var jo gammel Landmandskone og kendte vel til alt, hvad der hørte til en Slagt.

Nu boede hun i sin Villa nede i Aarup sammen med sin trofaste Husholderske, Fröken Nielsen. De plejede at komme op til os om söndagen og ved Höjtiderne, ligesom vi altid kikkede ind til dem, naar vi havde Ärinde til Aarup.

Gäslingerne fra i Sommer var nu blevet til store og fede Gas efter at have gaaet frit ovre paa den store Gaard hele Sommeren og skiftevis svømmet i Dammen eller gaaet paa Land og pikket Affaldskorn og andet i sig. Straks inden Jul blev de slagtede; en Del af dem blev solgt og selv beholdt vi en eller to. Det var et sent arbejde for Pigerne at plukke dem, thi Gässene skulde plukkes tørre og ikke som Höns först dypes i koghedt Vand. Desuden skulde Fjer og Dun lægges hver for sig - der var Forskel i Pris paa Fjer og Dun, naar det siden skulde sælges. Ydervingen blev klippet af med Fjer og alt og siden brugt til at rage Asken ned i Komfuret og i Kakkelovnene, der var faktisk ikke noget mere effektivt end netop en Gaasevinge.

Selve Juleaften blev fejret med al Hensyntagen til Tradition og kristent Livssyn. Juleaftensdag var en travl Dag for Mor. Allerede tidligt om Eftermiddagen blev Middagsbordet dækket. Da vi altid var mange Personer til Juletid, var det et stort Bord, saa der var plads til at sætte et lille Grantræ midt paa, det stod i en Urtepotte med Grus og var pyntet med Vat, Glimmer og levende Lys. Der blev dækket med köbenhavnsk Porcelain og nypudset Sölvtøj – og foran hver Tallerken stod en Nisse med et Julelys i Armen og smilede Gemytligt mod een.

Hvert andet Aar var der Julegudstjeneste i Rörup Kirke, og de, som havde Tid og Vilde, plejede at deltage i denne. Ogsaa der var der levende Lys tændt overalt, i Lysekronerne, oppe ved Alteret og foran hver Kirkestol; saa naar man kom ude fra den mørke Vej og ind i den varme, lyse Kirke, fölte man rigtig, at Julen var en Glädens og Tryghedens Fest.

Ved Hjemkomsten fra Kirke var Middagen färdig, og vi kunde alle gaa til Bords, ogsaa Pigerne og Karlen var med. Först bad Far Bordbönnen, hvilket han altid gjorde, inden vi spiste Middag. Saa spiste vi den traditionelle Julemiddag med Risengröd, Gaasesteg og Äblekage. Det var altid spändende, hvem som fik Mandlen i Gröden og dermed ogsaa Mandelgaven, som for det meste var en Marcipangris.

Maaltidet sluttede med en Takkebön.

Naar ordet var ryddet, og der var vasket op, samledes vi i Dagligstuen. Her var Hängelampen over Sofaen og Stearinlysene paa Klaveret tændt. Og medens Far läste Juleevangeliet höjt for os, sad vi andäktige og hørte

paa, siden foldede vi hænderne, mens vi tilsammen bad "Fader vor". Derefter spillede Mor nogle Julesalmer paa Klaveret, og vi sang med paa de kendte vers. Mon det danske Folk egentlig ved, hvilken Skat det har i sine skønne Julesalmer?

Saa kom det store øjeblik for os børn, hvor Far og Mor skulde gaa ind og tænde Juletræet. Imens sad vi i fuldstændig Mørke og ventede. Til sidst blev Døren til Kontoret slaaet op og der stod Træet "med Lys som Fugle paa Kviste". Saa tog vi hinanden i Haanden og gik i en Ring rundt om Træet, mens vi sang "Glade Jul, dejlige Jul" og "Højt fra Træets grønne Top" med alle Vers.

Langs med Væggen stod der hver sit lille Bord med Julegaver. Det var altid den yngste, som fik Lov at begynde; og snart flød hele Kontoret med Papir og Papäsker. Efter nogle Timers Leg, mens de Voksne læste Ju lebreve og samtalte, samledes vi i Spisestuen til The, hvortil der blev serveret Ostemad og Julekager. Her hyggede vi os endnu en Stund. Saa var Juleaften forbi - Lysene blev slukket, og vi gik til Sengs efter en lang og straalende Dag.

Til daglig plejede vi først at varme Daglistuen op henad Eftermiddagen, og i den røde Stue var der aldrig Varmer; men i Juledagene blev alle Stuer varmet op fra Morgenstunden, og Dørene stod aabne mellem dem, saa vi kunde opholde os over det hele. Der var aldrig Tale om at ligge længe Julemorgen. Far og Mor vilde gerne op i Tide og have sin Morgemad ved ni-Tiden - saa det vannede vi os ogsaa til; og det var jo dejligt at komme fra de kolde Loftsværelser ned i Stuevarmen.

Juledagene var helt forbeholdt Familielivet; vi gik Ture i Skoven, læste eller spillede noget Tårningspil som Underholdning. Sommetider kunde nogle Bekendte kikke ind, naar de kom paa Vej fra Kirke og faa en Kop Kaffe og en Passiar. Det daglige Arbejde blev straks taget op i Dagene mellem Jul og Nytaar. Men Nytaarsaften og Nytaarsdag holdt vi højtidelige

Nytaarsaften fik vi af og til Dyresteg til Middag – Raadyret var en Opmærksomhed fra Kammerherren paa Erholm²¹. Jeg kan endnu se, hvorledes Dyret Dagene inden hængte paa Gavlen til Bindingsværkslængen med Pels og alt. Vildtkød skal jo lagres en Tid inden Tilberedningen.

Efter Middagen Nytaarsaften blev Juletræet tændt for sidste gang og vi dansede omkring det, mens vi sang forskellige sanglege. Vi fik hver sin lille gave, som Mor havde gemt paa forskellige Steder i Stuerne, og som vi saa maatte lede op. Det plejede at vække megen Munterhed, mens det paagik. Naar alle havde faaet sin Gave, blev der ryddet af bordet i Fars Stue og Spillekort og Pebernödder blev taget frem. Saa spillede vi "Halvtolv" om Pebernödder en Times tid. Det er et gammelt Spil, hvor det gælder om at sætte et Antal Pebernödder paa sit Kort og derefter efter stile efter at faa netop tolv og en halv "Øjne" gennem at begære et eller flere Kort fra Bankøren; lykkedes det, fik man lige saa mange Pebernödder, som man havde sat - man behøvede ikke at være ret gammel, før man forstod det System.

Henimod Midnat samledes vi ved Klaveret, hvor Mor spillede kendte Nytaarssalmer og sang med os, mens Klokken gik til tolv. Ved Tolvslaget ønskede vi hinanden "Glædeligt Nytaar" ved et Glas Vin, medens vi betænkte det gangne Aarets Hændelser og forberedte os til at møde det nye Aar med alt, hvad det kunde bringe. Derefter gik vi til ro. Da vi boede langt ude paa landet, hørte vi aldrig nogle Nytaarsskud eller saa nogle Raketter fare op i Luften, hvilket heller ikke passet ind i den stemning, der raadede hos os paa Nytaarsaften.

²¹ Hans Christian Frederik Wilhelm Cederfeld de Simonsen, kammerherre og ejer af Erholm og Søndergårde, 1866-1938

Saa længe Farmor levede var hendes Fødselsdag, den 15. Januar, paa een Gang slutningen paa Julen og Begyndelsen paa den lysere Tid. Mange Gange var det Sne og Vinter den Dag, saa vi maatte køre i Slæde ned til Aarup. Saa kom Kanen frem fra sin Plads i Stalden, og Fodposerne af Faareskind blev lagt i. Kanebjælderne blev pudset og sat paa Brunos Seletøj, saa de kunde klinge, naar vi kørte afsted. Den Gang blev Vejene ikke ryddet med Sneplov saadan lige med det samme, saa det var let for Bruno at trække kanen gennem Sneen, uden at den skrabede mod Barmark.

Hos Farmor var der altid dækket et stort Fødselsdags bord med en Masse hjemmebagte Kager. Farmor selv var altid glad og oplivet og vidste ikke alt det gode, hun vilde gøre for os. H. C. havde sit specielle Legetøj, et Par smaa brune Heste, som han altid legede med dernede, og der var ogsaa nok af Sysselsætning for os andre, det var en meget hyggelig Afslutning paa Julen.

Far syntes ellers ikke om, naar der var for megen Sne; thi i Januar og Februar Maaned skulde de Træer, som var blevet fældet under Efteraarets Gang, sælges paa Skovauktioner. Det blev solgt dels som Gavntræ og dels som Brændsel. Hvis det faldt i med høj Luft og Barfrost, var Far paa Perlehumör – nu var Vejene farbare, det var koldt, saa Folk tænkte paa sin Ildebrændsel, og det var let at tage sig frem i Skoven. Köberne gik fra Brændestabel til Brændestabel og gav sine Bud. Far ledte selv Auktionen, og naar Buddene faldt tæt, kunde Far mere sig med at i Farten lægge en Tiöre eller Femogtyveöre ekstra paa; hvor mange som lagde Märke til det, ved jeg ikke. Der fulgte 2 katalogskrivere med, og alle Köbere blev noteret i, saaledes at Kontordamen senere kunde skrive Regningerne ud med Hjælp af Kataloget. Inden Köberen kunde hente sit Brände i Skoven, maatte han betale og kvittere sin Regning paa Godskontoret. Saa der var altid meget Arbejde paa Kontoret i den Tid.

Mor plejede at ordne med lidt ekstra god Mad efter Auktionsdage og invitere nogle Gæster til Middag om Aftenen.

Vintrens Højdepunkt var Brändholtauktionen. Da blev samtlige Forvaltere og Forpagtere fra Gaardene, som hørte under Erholm, inviteret til stor Middag. Vi havde altid tre Retter Mad, som bestod af Suppe, Steg og hjemmelavet Is – navnlig Isen var eksklusiv paa den tid. I mange Aar var det Kogekonen, Fröken Petersen fra Aarup, som lavede al den gode og fine mad. Hun var i Arbejde fra Formiddagen til sent paa Aftenen. Dagene inden havde Mor indhandlet Vin og Konfekt i Odense; thi det skulle jo være særligt fint den Aften. Der var ogsaa gjort særligt festligt i Stuerne med levende Lys i Sölvlysestagerne og med alle Lamper tændt – en skön varme fra Kakkellovnene og alting pudset og poleret. Een Gang var det nær ved at blive en Fiasko. Bordet stod dækket med hvid Dug og hvide Servietter, pyntet og fint. Petroleumslampen over bordet var tændt – med ganske høj Flamme – det var Minutterne inden Gæsterne skulde komme. Mor var optaget af andre Forberedelser, da – O, Ve! – kommer hun ind i Spisestuen og ser, at Lampen oser, og det drysser med Sod overalt. I en fart kom Døre og Vinduer op for at faa Gennemtræk, og forsigtigt blev det sorte Stöv rystet eller Börstet fra Bordet, saa Situationen blev reddet i sidste Stund, og Festen kunde begynde, som om ingenting havde händt.

Aftenen gik med, at Damerne passiarede med hinanden, nogle sad i Dagligstuen og andre i den røde Stue – alle havde sine fineste Kjoler paa. Herrerne fordrev Tiden med at spille L'hombre inde i Fars Stue med Cigarrögen bölgende omkring sig. Senere paa Aftenen blev der serveret Forfriskninger og alle samlede igen for at underholde sig med hinanden. Ved elve-, halvtolv Tiden brød Gæsterne op, alle skulde jo tidligt op næste Morgen for at passe sine Sysler ved Landbruget.

Under Vintrens løb plejede Far og Mor af og til at tage til Odense for at se en Teaterforestilling eller høre paa en Koncert, saa ogsaa Vintren havde sine Glæder.

I de lange Vinteraftner plejede Far at læse højt for os Børn af Ingemanns historiske Romaner, Børnene i Nyskoven o.lign. Bøger. Ofte sad Pigerne ogsaa sammen med os og hørte paa Öpläsningen.

Naar Telefonen havde lukket kl. ni og ikke kunde forstyrre mere, tog Far sig en Pibe Tobak og læste sin Avis, mens Mor lagde Strikketøjet til Side for at fordrive den sidste Tid af Aftenen med at lægge Kabaler.

Efterhaanden blev det saa Foraar igen, og saa er vi tilbage, hvor jeg begyndte min Beskrivelse af Aarets Gang paa Söndergaarde.

--0--

Under Aarenes løb skete der jo en del forandringer. Bl. a. fik Far foruden sine Hverv paa Godset som Skovrider og Godsforvalter, ogsaa Anstilling som Statens tilsynførende Skovrider ved de private Skove paa Fyn²². Det var et Arbejde, som interesserede Far meget, det var jo desuden afvekslende at komme rundt paa de forskellige Steder og lære nye Mennesker at kende.

I de sidste Aar overgik al Regnskabet paa Godset til en dertil anstillet Regnskabsfører; det var lidt svært for Far at tage det i Begyndelsen; men de nye tider krævede den Forandring.

I Slutningen af tyverne fik vi en Radio, som Morbror Holger havde bygget til os. Da vi ikke havde Elektricitet, maatte den gaa paa Batterier, som med Mellemrum skulde lades op nede paa Elektricitetsværket i Aarup. I Begyndelsen havde vi bare Höretelefoner; men det brød alligevel den Isolation fra Omverden, vi trods alt følte paa Söndergaarde. Vi fik senere Højttaler, saaledes at vi alle kunde høre paa samme Gang. Radioen stod paa det før omtalte Bambusbord ved Verandadøren.

Ikke förend 1938 blev der installeret elektrisk Lys, saa det var bare to aar, at Far og Mor kunde nyde den Lettelse dette førte med sig. Vi Børn vil nok altid mindes Söndergaarde med Petroleumlamper og Stearinlys; thi saa sent som 1938 var vi flyttet hjemmefra og var kun paa Söndergaarde i Ferierne.

Far og Mor var egentlig meget forskellige til Natur; men med deres faste kristne Tro, som de virkelig levede efter, samt deres oprigtige Kærlighed til hinanden, skabte de en Atmosfære af Tryghed og Forstaaelse omkring Sig, som berørte os alle. De straffede os kun, naar vi havde været bunduartige. Vi fik Lov at udvikle os uden Tvang; men gjorde vi forkert, havde de en sjælden Evne til at rette os gennem at med nogle alvorlige Ord ligesom faa os selv til at forstaa, at det var forkert og samtidigt lægge os disse Ord paa Sinde. Det gav os en Lære i at selv tage Ansvar for vore Gerninger og at ikke kræve mere af andre, end vi selv kunde præstere.

--0--

Det var en meget svær Dag for os alle, den Dag i Slutningen af April 1940, da det sidste Flytteläs körte fra Söndergaarde, og Dörene blev laasede. Det betød en Afslutning paa en Epoke, som havde betydet saa meget for alle, der havde boet der, og som gemte saa mange skønne Minder, der, trods vi nu er langt op i Aarene, endnu staar saa levende for os.

²² Fra 1925 til 1935 både Odense og Svenborg amter, derefter kun Odense